

Мірошниченко А. С.,
здобувач вищої освіти
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Бондар О. С.,
доцент кафедри
цивільно-правових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук

РОЛЬ ПРИВАТНОГО ПРАВА В СУЧАСНІЙ ЮРИСПРУДЕНЦІЇ

В Україні тривають процеси пошуку оптимальної моделі розбудови державності, яка б відповідала адекватності реаліям та перспективам суспільно-політичного розвитку, сприяла становленню правової держави та громадянського суспільства. Зміна соціально-політичних пріоритетів обумовлює появу нових форм взаємодії права, державної влади і громадянина, вимагає вдосконалення механізмів реалізації системи публічних та приватних потреб та інтересів.

Слід розпочати з того, що історія створення приватного та публічного права починається від часів Стародавнього Риму. Звісно, правові системи існували й у давніших цивілізаціях. Більш того, саме римське право зазнало потужного впливу давньогрецького, близькосхідного, іудейського тощо права, запозичивши звідти значну кількість ідей, принципів, конкретних правових норм. Але тільки у Римській античній цивілізації право перетворилося на порівняно самостійний феномен, набуло значення самостійного предмету, який можна вивчати й нині, абстрагувавшись від конкретно-історичних умов, культури, держави, в якій воно сформувалося.

Знання римського права завжди було важливим для сучасного праворозуміння. Це передусім пов'язано з тим, що творчість римських юристів суттєво вплинула на подальший розвиток правової думки. Римська юриспруденція характеризується високою культурою, аргументованістю правового аналізу, чіткістю формулювань, обширністю досліджуваних проблем тощо. Тому все це й обумовлює актуальність дослідження римського права крізь призму історії з метою всебічного з'ясування тих чи інших державно-правових явищ в сучасній юриспруденції [1, с. 78].

Приватне і публічне право – це відносно незалежні підсистеми, які відрізняються специфікою предмету правового регулювання, особливістю способів та методів правового регулювання, тобто вони вирізняються специфікою правового режиму. Слід звернути увагу на те, що приватне і публічне право умовно є протилежними правовими явищами, але у своїй системній єдності вони повною мірою забезпечують реалізацію регулятивної та охоронної

функцій права. Ці функції належать до спеціально-юридичних функцій права, під якими в теорії права розуміють вплив права на суспільні відносини, поведінку та діяльність людей з метою їх упорядкування. Право здійснює свій вплив шляхом: а) надання учасникам відносин, які упорядковуються взаємних прав та обов'язків. Такий правовий вплив знаходить свій вираз переважно в реалізації регулятивної функції права; б) охорони відносин, що регулюються, закріплення в санкціях норм права відповідальності за посягання на загально суспільні інтереси, або за протиправну поведінку. Таким чином, право виконує охоронну функцію [2, с. 7].

Правова доктрина визначає, що основу системи права становить його поділ на дві частини – приватне право та публічне право. Отже, сучасна система права України ґрунтується на поділі права на приватне і публічне, поклавши в основу такого поділу зміст інтересу. Там, де відносини ґрунтуються на владно-розпорядчих засадах, йдеться про загальний, публічний, а не приватний інтерес. Проголошений, наприклад, відповідно до ст. 67 Конституції України (далі – Конституції) обов'язок кожного сплачувати податки і збори в порядку і розмірі, встановлених законом, є обов'язком публічно-правовим. Необхідність його виконання обумовлена суспільним інтересом, оскільки суспільство безпосередньо зацікавлене у здійсненні державою обов'язків (наприклад, щодо забезпечення екологічної безпеки, щодо здійснення захисту суверенітету і територіальної цілісності території України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки (статті 16 та 17 Конституції) тощо). Публічний правопорядок необхідний будь-якій фізичній особі для того, щоб вона могла реалізовувати гарантовані їй Конституцією права та свободи, здійснювати свою приватну життєдіяльність відповідно до власних інтересів.

Перш за все, слід зазначити, що розподіл права на приватне та публічне виходить, головним чином, з відмінностей цілей та інтересів, що підлягають правовій охороні. Поділ права на публічне і приватне у сучасній юриспруденції має важливе значення для класифікації правових явищ, особливо під час формування системи права [3, с. 7]. Однак, такий поділ вимагає застереження щодо двох важливих моментів. По-перше, поняття «публічне» в юриспруденції може застосовуватись у вузькому значенні, в якому стосується лише тієї частини права, котра має відношення до функціонування держави як суб'єкта правовідносин. По-друге, публічне та приватне охоплюють групу галузей, тобто до публічного права відносять адміністративне, фінансове, кримінальне, процесуальне право тощо; до приватного – цивільне та деякі інші галузі права.

В юридичній літературі приватне право визначають як сукупність правил і норм, що стосуються визначення статусу і захисту інтересів окремих осіб, котрі не є фігурантами держави, не знаходяться у взаєминах влади та підпорядкування одне щодо одного, рівноправно і вільно встановлюють собі права і обов'язки у відносинах, що виникають з їх ініціативи. Виходячи з вищенаведеного, приватні правовідносини є відносинами, у яких не беруть

участі публічно-владні суб'єкти, а як що й беруть, то в ролі суб'єктів цивільного права, які не використовують свої публічно-владні повноваження [4, с. 149]. Тобто характерними рисами приватного права є рівність учасників відповідних відносин, їхня ініціативність при встановленні правовідносин, вільний розсуд при обранні правил поведінки тощо.

В свою чергу, публічне право характеризується специфічним юридичним порядком, обов'язковістю рішень, врегулюванням та захистом суспільних інтересів за допомогою розпоряджень переважно імперативного характеру.

Варто зазначити, що межа при поділі права на приватне та публічне є рухливою. Відповідний поділ не мав постійного характеру впродовж історії. Приватне та публічне право можуть пересікатися, що залежить від відповідного суспільно-політичного розвитку країни.

Розмежування на національному рівні відбувається на підґрунті права публічного та приватного на цивільне і адміністративне як дві головні, визначальні галузі регулятивного права, що у свою чергу ґрунтуються на положеннях конституційного права [2, с. 8].

Слід зазначити, що межа між приватним та публічним правом рухається відповідно до взаємовідносин держави та особистості, що постійно змінюються у пошуках взаємної найбільш оптимальної рівноваги. Такий рух, однак, не є намаганням до знищення розподілу: особистість та держава, інтерес приватний і інтерес суспільний є полюсами незмінними, до яких тяжіє людська спільнота. Вони можуть рухатися, але ніколи не зійдуться [4, с. 240].

Отже, приватне право України – це галузь об'єктивного права, яка складається з юридичних (державно-вольових) норм, що врегульовують на засадах формальної рівності суспільні відносини між юридично правоздатними особами. Характерними рисами приватного права є рівність учасників відповідних відносин, їхня ініціативність при встановленні правовідносин, вільний розсуд при обранні правил поведінки, прямо не заборонених законодавством, позовний порядок захисту інтересів його суб'єктів у суді тощо.

Таким чином, в сучасній юриспруденції питання приватного права посідає важливе місце, а суть його зводиться до того, що це є системою юридичних норм, спрямованих на регулювання невіддільних (приватноправових) відносин; відповідно, предметом приватного права є приватноправові відносини. Внаслідок переходу України до ринкової економіки, свободи підприємницької діяльності значення приватного права зростає.

Сьогодні дослідження приватного права не зводиться лише до сукупності норм, а визначається як сукупність досягнень суспільства, його соціальних груп та громадян у галузі регулювання суспільних відносин, яке забезпечується верховенством права у суспільному житті, правових принципів справедливості і гуманізму, захисту прав і свобод людини, її честі і гідності, реальне забезпечення місця людини як вищої соціальної цінності.

Список використаних джерел:

1. Підпригора О. А., Харитонов Є. О. Римське право: підручник (2-ге вид.). Київ: Юрінком Інтер, 2009. 528 с.
2. Харитонova О. І. Поділ права на приватне та публічне: теоретичні питання. *Вісник Хмельницького інституту регіонального управління та права*. 2002. № 2. С. 7-9.
3. Дубічинський В. В. Сучасний тлумачний словник української мови: 65 000 слів. Харків: Школа, 2006. 1008 с.
4. Банчук О. А. Публічне і приватне право: історія українських вчень та сучасність. Київ: Конус-Ю, 2008. 184 с.

Мілохіна Д. Є.

курсант

факультету підготовки фахівців для
підрозділів превентивної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Мітусова К. С.,

викладач кафедри

цивільного права та процесу

Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ЗМІНИ ТА СКАСУВАННЯ ЗАПОВІТУ

Заповідальна свобода включає можливість заповідача в будь-який час скасувати заповіт або скласти новий. Водночас пізніший заповіт скасовує попередній заповіт повністю або в частині, яка йому суперечить, і не відновлює раніше складеного.

Скасування заповіту, як і можливість змінити його зміст, є специфічною функцією заповіту і пов'язана насамперед із характером розпорядження цим правочином у разі смерті. Оскільки заповіт породжує правові наслідки лише після початку спадкування, заповідач має право в будь-який час змінити або скасувати цей акт.

Є всі підстави погодитися з О. Печеним у визначенні таких співвідношень термінів «скасування» та «зміна» заповіту. Скасуванням заповіту визнається розпорядження заповідача про визнання недійсними всіх положень раніше складеного заповіту. Зміною ж заповіту є розпорядження заповідача про внесення до окремих положень заповіту змін із збереженням чинності попереднього заповіту в цілому. Зміна відрізняється від скасування тим, що включає посилання на попередній заповіт як підставу для бажання заповідача змінити його. Предметами змін заповіту є частка спадкоємців у спадщині (місце проживання, місце народження), персоніфікація, позначення або зміна відомостей про спадщину [1, с. 265].